रोपमा । एषु चोपमाभेदेषु मध्येऽलुप्तसाधारणधर्मेषु भेदेषु विशेषः प्रतिपाद्यते—

एकरूपः क्वचित्क्वापि भिन्नः साधारणो गुणः ॥ २३ ॥
भिन्ने बिम्बानुबिम्बत्वं शब्दमात्रेण वा भिदा ।

एकरूपे यथा उदाहृतम्—'मधुरः सुधावदधरः—'(५०८पृ.) इत्यादि। बिम्बप्रतिबिम्बत्वे यथा—

'भल्लापवर्जितैस्तेषां शिरोभिः श्मश्रुलैर्महीम् ।
तस्तार सरघाव्याप्तैः स क्षौद्रपटलैरिव ॥'

नलोपे द्वे, औपम्यवाचिलोपे द्वे, धर्मोपमानलोपे द्वे, धर्मेवादिलोपे च द्वे, उपमेयलोपे धर्मोपमेयलोपे धर्मेवाद्युपमानलोपे चैकैकेत्येकविंशतिविधेत्यर्थः ॥ **एकरूप इति** । जातिवन्नानाव्यक्तिष्वेक एव । गुणादिरित्युपाधिशक्तिवादिमतेनेदम् । यद्वा एकजातीय इत्यर्थः । एवं च क्वचिदेकजातीयत्वेन क्वचित्सादृश्यत्वेनैकोपचारादुभयवृत्तित्वं विवक्षणीयम् । **गुणः** साधर्म्यम् । **भिन्ने** भिन्नसाधारणधर्मे । बिम्बस्य सादृश्यस्य अनुबिम्बत्वं प्रणिधानगम्यत्वम् । एकधर्मस्यैकशब्देनोपादानं प्रायेण क्वचिच्छब्दभेदेनाप्युपादानं संभवतीत्याह—**शब्दमात्रेण वेति** । क्रमेणोदाहरति—**मधुर इति** । एतद्गुणैकत्वे । क्रियैकत्वे यथा—'स्त्रीव गच्छति षण्ढोऽयं वक्त्येषा स्त्री पुमानिव ।' **भल्लेति** । भल्लेन बाणविशेषेण अपवर्जितैः कृत्तैः । तेषां यवनानाम् । तस्तार छादयामास । सरघा मधुमक्षिका-

---

'समासाच्च तद्विषयात्' इति छः । ततश्च पतता तालफलेन यथा काकस्य वध एवं समागतैश्चरैर्देवदत्तस्य वध इति तत्त्वम् । यदाह भगवान्भाष्यकारः—'एवं तर्हि द्वाविवार्थौ काकागमनमिव तालपतनमिव काकतालं काकतालमिव काकतालीयम्' इति । एतच्च विवृतं भाष्यप्रदीपकृता—'तत्र काकागमनं' देवदत्तागमनस्योपमानम्, तालपतनं दस्यूपनिपातस्य । तालेन तु यः काकस्य वधः स देवदत्तस्य दस्युना वधस्योपमानमिति' इति । अकस्मादुपनतत्वं च समानो धर्मः । तदाह वृत्तिकारः—'अतर्कितोपनतं चित्रीकरणमुच्यते' इति । ततश्चात्र काकागमनतालपतनसमागमरूपस्य पतत्तालकृतकाकवधरूपस्य चोपमानस्यानुपादानात्प्रत्ययार्थोपमायामुपमानलोपः समासार्थोपमायां वाचकोपमानलोपो द्रष्टव्यः । 'पटुपटुर्देवदत्तः' इत्यत्र 'प्रकारे गुणवचनस्य' इत्यनेन सादृश्ये द्विर्भावे 'कर्मधारयवदुत्तरेषु' इत्यनेन समासे धर्मलुप्तेयम् । यो हि शास्त्रादिष्वपटुरेव पटुवदभिनयति स उच्यते पटुपटुरिति । पटुसदृश इत्यर्थः । विस्तरस्तु **चित्रमीमांसा**-रसगङ्गाधरादावनुसंधेयः ॥

1. **बिम्बप्रतिबिम्बेति** । वस्तुतो भिन्नयोरप्युपमानोपमेयधर्मयोः परस्परसादृश्यादभिन्नयोः पृथगुपादानं बिम्बप्रतिबिम्बपदवाच्यम् । लोको हि दर्पणादौ बिम्बात्प्रतिबिम्बस्य भेदेऽपि मदीयमेवात्र वदनं संक्रान्तमित्यभेदेनाभिमन्यते । अन्यथा हि प्रतिबिम्बस्य कृशोऽहं स्थूलोऽहमित्याद्यभिमानो नोदियात् ॥